

1795 11 36
84
LXXXVII 2

DE
RITV IVRANDI MANV SVBLATA VEL
PECTORI IMPOSITA.

DISSERTATIO

QVAM

PRAESIDE

D. GEORGIO STEPHANO
WIESANDIO

SERENISSIMO PRINCIPI ELECTORI SAXONIAE A CONSILIIIS
SVMMI PROVOCATIONVM SENATVS DECRETALIVM PRO-
FESSORE PVBLICO FACVLTATIS IVRIDICAE ORDINARIO CONSI-
STORII ECCLESIASTICI DIRECTORE CVRIAE PROVINCIALIS
ET SCABINATVS ASSESSORE

DIE XXIX. OCTOBR. A. R. S. MDCCCLXXXV.

H. L. Q. C.

PVBLICE DEFENDET

AVCTOR

FRIDERICVS GVILIELMVS HERMANNVS

DRESDENSIS.

VITEBERGAE,

LITTERIS ADAMI CHRISTIANI CHARISII.

RIT. LANDI MANU SVBLATA VIL.
PECTORI IMPOSITA.

DISSERTATIO

OVAM

D. GEORGIO STEPHANO
WISSANDIO

IN PRAESENTIA
HONORABILISSIMI SENATUS
ACADEMIAE PRAEPOSITI
ACADEMIAE PRAEPOSITI
ACADEMIAE PRAEPOSITI

IN PRAESENTIA SENATUS

M. D. C. C.

IN PRAESENTIA SENATUS

UNIVERSITATE

UNIVERSITATE

IOANNI ZACHARIAE
HERMANNO

SERENISSIMO PRINCIPI ELECTORI SAXONIAE A CONSILII CAMERAE
IVVANDIS ET SVPREMO SALINARVM INSPECTORI

P A T R I O P T I M O

FRIDERICO LVDOVICO
LINGKIO

CAVSSARVM PATRONO NEC NON CONDOMINO PRAEDIORVM EQVE-
STRIVM WEIDLITZ ET PANNEWITZ

FRIDERICO GVILIELMO
LINGKIO

IVRIS VTRIVSQVE CANDIDATO CONDOMINO PRAEDIORVM EQVESTRIVM
WEIDLITZ ET PANNEWITZ

AVVNCVLIS SVMME VENERANDIS

H V N C E L I B E L L V M

P I A M E N T E O F F E R T

A V C T O R.

IOANNI ZACHARIAE
HERMANNI

RECTORIS UNIVERSITATIS HALLENSENSIS ACADEMIAE
LIBRARIUS

1744

FRIDERICO FREDERICO
LINGKIO

CAESARIS PALATINI ET REX BOHEMIAE
STYLII WEDLITZ ET BUCHHOLDT

FRIDERICO GUILIELMO
LINGKIO

RECTORIS UNIVERSITATIS HALLENSENSIS ACADEMIAE
LIBRARIUS

1744

H. V. G. E. L. L. E. L. V. M.

1744

PROOEMIUM.

Inquirere in ritus, quos varii populi in iurando et olim
obseruarunt, et adhuc obseruant, vtile et iucundum est.
Mores enim, quos homines sequuntur, nobis ea sup-
peditant argumenta, ex quibus eorum virtutes et vitia co-
gnoscimus, quia cum sensibus atque notionibus, quibus ani-
mus hominum est imbutus, arctissimo quasi vinculo coniun-
cti esse videntur. Sic, vt exemplo vtar, religioni christianae
addicti, antequam doctrina purior priscam superstitionem pro-
fligauerat, corporibus sanctorum, eorumque sacris reliquiis,
altaribus, aliisque rebus sacris, manus in iureiurando prae-
stando imponebant, vel capsam, quae sanctorum reliquias
continebat, in gremio tenebant, quin nudis pedibus, adpo-
sitisque candelis, iuraturi, horrore quasi perfusi, adstabant. *)

A 3

Nunc

*) Legendus hic Malblanc in *doctrin. de iureiurand.* Lib. 3. §. 52. seq.

Nunc autem tenebris istis dissipatis, ritus, qui superstitionem redolent, reiiciuntur fere ab omnibus, qui religionem puriorem sequuntur. Sed alia adhuc exstat ratio, quare commentatio, quae ritus iurandi indagat, non ab omni utilitate destituta esse videatur. Etenim iuris scientia inuestigandis ritibus, quibus certa negotia expediri solent sollemniter, magis illustratur, cum fontes, ex quibus ipsa iura manarunt, aperiuntur, quibus quidem apertis, originēs institutorum ac consuetudinum facilius intelliguntur. Iuuat vero exquirere ortus et progressus sollemnitatum, quae ad negotia rite perficienda requiruntur. Liceat vero ingenue confitear, me tractare argumentum variis difficultatibus implicitum, neque me ea doctrina esse instructum, quam ipsa rei grauitas desiderat; spero tamen, aequos lectores meum quaecumque studium bene esse accepturos. Ipsa praecipit pietas, vt voluntati patris optimi, quatenus ingenii tenuitas permittit, obtemperem. Huc accedit, quod patronis optime de me meritis, rationes temporis in hac academia transacti reddere debeam. Iuuenili aetati facile omnes ignoscere solent, modo verecundiae fines non egrediatur. Ego vero id agam maxime, vt debitum cuius honorem tribuam.

Is vero, quem nunc edo libellus, tribus capitibus absoluitur, quorum primum explicat morem manu sublata iurandi, qui, cum ad Germanos respicimus, et masculis et feminis olim communis fuit, et ab aliis quoque populis obseruatum fuisse videtur. Alterum ritum, priores digitos dextrae manus in iureiurando erigendi, tradit. Tertium ostendit morem manu pectori imposita iusiurandum praestandi, quem hodie adhuc in prouincijs Germanicis mulieres seruare solent.

CAPVT I.

De more manu sublata iurandi.

Mos manum dextram in iureiurando tollendi videtur esse antiquissimus. Omnium quidem rituum a gentibus in iureiurando praestando obseruatorum matrem non incommode dixeris religionem, quae multas reperit caerimonias pietatis publice declarandae causa. Omnes vero populi in eo consentiunt, numen exstare diuinum, quod a iurato inuocandum sit, quo dictis et promissis maior fides atque auctoritas concilietur. Ex priscis scriptoribus luculenter intelligitur, Graecos pariter ac Romanos in ea opinione fuisse versatos, nullum vinculum ad fidem confirmandam esse iureiurando arctius, quia iurantes ad Deum tanquam testem veritatis et vindicem periurii prouocent. Hinc CICERO *): *quod autem affirmate, quasi Deo teste, promiseris, id tenendum est.* Statuerunt quoque Romani, ipsum Deum vindicare periuria, L. 2. C. *de rebus credit.* cuius quidem mentem docte interpretatus fuit Cuiacius *Obseruat. Libr. 2. Cap. 19. Euripides in Medea 169. seq.* haec tradit:

Ζῆνα ὦ, ὅς ἔχεις
Θνατοῖς ταμίης νεόμισα.

Inde is mos olim obrinuit, vt iuraturi dextram manum in coelum, quod HOMERVS ^{b)} θεῶν ἕδος dicit, Deos tanquam testes inuocaturi, tollerent. Sic APOLLO *) Lachesium, qui iuraturus erat, χεῖρας ἀνατείνου, iubebat. ^{d)} Hunc ritum et in pre-

a) de offic. III, 29.

b) Iliad. V. v. 868.

c) POTTER Archaeol. Graec. Tom. I. p. 572.

d) Idem comprobatur locus ex Orpheo, quem excitauit DU FRENE Glossar. med. et infim. Lat. Tom. II. p. 383. Edit. Basil. 1762.

cando Graeci obseruare erant soliti: πάντες οἱ ἄνθρωποι ἀνατε-
νομεν τὰς χεῖρας, εἰς τὸν ἕραν ἐρχόμενοι. ARISTOTELES ^{e)}
de Mundo Cap. VI. Tom. I. p. 864. BRISSONIVS *de for-*
mulis Libr. I. p. 97. Edit. Lips. 1731. docet, Romanos
hunc ritum praecipue in votis faciendis adhibuisse. Sic LI-
VIVS ^{f)}: *inter haec Consul manus ad coelum attollens, vo-*
ce clara ita, ut exaudiretur, templum Ioui Statori vouit.
Idem Libr. XXX. Cap. 21: Quae vota singulorum vniuer-
forumque fuisse? quoties in conciliis voces manus ad coe-
lum porrigentium auditas? OVIDIVS ^{g)}

hic votis numen adorat,

Brachiaque ad coelum, quod non videt, irrita tollent,

Poscit opem.

apud PLVTARCHVM ^{h)} πρὸς τὸν ἕραν ἀναχθῆν τὰς χεῖρας dicun-
tur Marius et Catulus, dum vouent. SENECA ⁱ⁾: *hoc dicit,*
qui non exaudit precantium voces et vndique sublatis in
coelum manibus.

Sed nunc progredior ad veteres Germanos, qui pari-
ter dextram manum in coelum attollebant. Hoc apparet ex
Decreto Tassilonis de popularibus legib. §. 7. vbi haec re-
periuntur: iterata voce, requisito debito, dicat: extendan-
mus dextras nostras ad iustum iudicium Dei, et tunc ma-
nus dextras ad vterque coelum extendat. Cum vero Taf-
filo tempore Pipini vixerit, facile apparet, hunc ritum iam
antiquis temporibus in Germania inualuisse. Eundem ritum
quoque ostendit Gregorius Turonensis ^{j)}: *quidam autem,*
cum ad iusiurandum in hanc ecclesiam fuisset ingressus,
vbi

e) Conf. FEITHII *Anrig. Homer. Lib. IV. p. 49.* f) *Libr. X. Cap. 34.*

g) *Metamorph. XI. 54. seq.* h) *in Mario p. 420.*

i) *de Benefic. IV. 4.* Adde Vellejum *Paterculum Libr. II. Cap. 103.*

j) *Libr. I. de Miracul. Cap. 20.*

ubi manus ante altare stans extulit, ut sacramentum men-
 dax proferret. Porro Cap. 33: cum eleuatis manibus sa-
 cramenta proferrent, et Cap. 35: hisque litigantibus in
 hoc lis ipsa subiit, ut eam sacramento dirimerent: ingres-
 sique Basiliam S. Martyris eleuatis homo manibus ad per-
 iurandum, cum nomen Sancti ore patulo nominare, hae-
 sit vox in faucibus. Disertis quoque verbis eiusmodi ritum
 in iureiurando obseruandum praescribit Spec. Suev. Cap.
 CCCXLI. §. 3. Verba ita iacent: *Man soll alle die eyd
 schweren bey Gott, und bey seinen heiligen, man soll auch
 schweren auf das heilig euangelium, und auff ein gewei-
 che: Man soll auch die Hand aufheben gegen den himmel,
 und bey Gott und den heiligen schweren.* Eandem sollemp-
 nitatem in iureiurando adhibuit Archiepiscopus quidam Vi-
 ennensis, de quo, cum anno 1314. iusiurandum praestiterit,
 haec traduntur: ¹⁾ *primo videlicet praedictus Archiepisco-
 pus manum suam sinistram tenens supra pectus suum, ut
 Praelatus, et dextram manum suam in altum, in prae-
 sentia crucis, Euangeliorum et Capitis B. Mauritii pro-
 mittit.* Aliud exemplum proponit DU FRESNE, ^{m)} qui ex fa-
 bulis quibusdam Franco-Gallicis verba quaedam huc perti-
 nentia attulit, quae quidem ita se habent:

Devant les seins à genollons se mist,

Leua sa main, de seure l'estendi

Quand Herard Jus (les seins) sa main tendi,

La main trembla, la char nerchi.

Ex his quidem satis apparet, veteres Germanos iam ab
 antiquissimis temporibus dextram in iureiurando rite prae-
 stando in coelum sustulisse.

B

CAPVT

¹⁾ *Histor. Delphin. Tom. II. p. 157.*

^{m)} *Glossar. ad Scrips. med. et inf. latinis. Tom. II. p. 83. Edis. Basil.*

CAPVT II.

De more iurandi erectis tribus dextrae manus digitis.

Est hodie in Germania vbiuis receptum, vt masculi iurent tribus digitis prioribus manus dextrae erectis ^{a)}. Quo vero tempore hic ritus primum inualuerit, haud satis constat. Id tamen certum est, eiusmodi morem non congruere saeculis antiquis, quibus populi Germanici luce religionis christianae nondum fuerunt illustrati. Secundum opinionem vulgarem non est dubitandum, prouocari a iuramento ad sacrosanctam trinitatem ^{b)}. Certe haec opinio expressis verbis comprobata fuit in *appendice*, quae fuit adiecta statutis Hamburgensibus anno 1605. Hamburgi editis, p. 59.

Huius quidem moris exemplum tradit GRYPENIVS, qui in Codice picturato ^{c)} imaginem ritus in iureiurando obseruatos illustrantem, exhibuit. Ibi quis ita iurat, vt sinistra manu capsam teneat, in qua insunt Sanctorum reliquiae, dextram vero tollat, atque eius priores digitos (*den Zeige- und Mittelfinger*) erigat. Eodem modo etiam duo consecramenta, qui simul occurrunt hac in imagine, iusiurandum praestant. ^{d)} Tollunt quidem dextram, sed solum erigunt primum digitum, quoniam forsitan tantum de credulitate iurant. Priores digiti dextrae manus erecti quoque deprehenduntur in *Privilegio Bernhardi et Henrici* sub dato Tzelle An. 1392: ^{e)} *Mathei auend, use trauwe tosemit guden Wilen,*

a) Licet negandum haud sit, masculos interdum duobus tantum digitis erectis iusiurandum praestitisse. *Constitut. Criminal. Carol. Art. 107.*

b) Stryck. *Vf. modern. Pandect. Libr. XII. Tit. 2. §. 12.*

c) *Teutsche Alterthümer, p. 60.*

d) De hac pictura conferatur quoque Car. Ferd. HOMMELIUS in *iurispractia numismaticibus illustrata, p. 147. seq.*

e) Confer. GRYPENIVS in *den teutschen Alterthümern p. 64. §. 2. lit. e.*

ten, mit opperichteden vingeren, und mit staveden eden
 -- geswooren to den hylgen. Hic ritus quoque obseruatus
 est in pacto diuisionis, in dem Theilungsvertrage^{f)} über
 die Graffschaft Falkenstein de a. 1419. vbi haec verba leguntur:
 und wir obgenaudten Grafen und Herren mit Namen
 wir Gerhard Graffe zu Sayn, Reiprecht Graffe zu
 Viermberg Bernhard und Iohann Gebrüdere Graffen zu
 Solms, Herrn zu Eppstein und wir Diether von Ysen-
 berg, Herr zu Büdingen, gelobben und geredden in guten
 Treuen an eines Aidis stadt, und hat auch unser ieglicher
 besonder, einer dem andern hienit an hand gelobt
 und mit uffgeraichten Fingern zu den Heiligen geschwooren.
 Ita quoque Ioannes, Dux Cluuae, in pacto de anno
 1420.^{g)} asserit, se iusiurandum erectis digitis praestitisse:
 Gelaißt und gesekert in gouden trouwen, ond mit opperich-
 teten vingeren, ond mit gestaiften Eiden lyflich aver den
 hylgen geschwoaren. Huc quoque pertinet Erwinus Comes
 de Bentheim, qui erectis digitis iusiurandum praestitit. Ita
 enim in litteris reuersalibus de an. 1480.^{h)} mentem suam
 expressit: quemadmodum haec omnia, stipulata manu, fide
 data, promissimus, et erectis digitis corporaliter iurauimus.
 Inuat hic aliud adhuc exemplum adiungere, quod
 Schannat in Clientel. Fuldens. cap. II. §. i. profert, vbi
 ritus inuestiturae describitur hoc quidem modo: solebat
 expressis verbis fieri coram paribus curiae: hos autem (cum
 adhuc in atrio seu perisyllo maioris ecclesiae Fuldensis,
 iudicia sua et conventiones celebrarunt) vassallum inuesti-
 endum rella via, ante altare S. Martyris Bonifacii suae
 ad

B 2

f) Confer. ZEPERNICK Miscell. zum Lehnrecht Vol. II. p. 319.

g) Confer. ZEPERNICK l. c. p. 329.

h) Schannat Clientel. Fuldens. Cod. Probat. No. 45.

ad sacras eius Reliquias deduxisse, verisimile est, ut ibidem, more clientum sese in manus Abbatis commendans, homagium consuetum praestaret, ac sacramentum diceret, quod erat mit obgerachten Finger zu den Heiligen schwören.

Ex his satis intelligitur, ritum, cuius mentionem feci, aetate quidem media fuisse ortum, eumque spectare ad mafculos. Est vero is ad posteros propagatus tamquam caerimonia religiosa fidei arctius deuinciendae maxime apta.

CAPVT III.

*De iureiurando, quod dextra manu pectori sinistro
imposita praestari solet.*

Ritum, quem hodie mulieres iuraturae sequuntur, iam a Romanis obseruatum fuisse, colligitur ex verbis *Ouidii*, qui *Libr. III. Amor. de nuptiis Fluuu Amonis Eleg. 6. v. 81. seq.* canit:

*Supposuisse manus ad pectora lubricis amnis
Dicitur, et socii iura dedisse tori.*

Sed, licet Romanis vlitatum fuerit, fidem pactorum confirmare manu pectori supposita; inde tamen non inferendum, hunc morem tantum pertinuisse ad feminas.

Antiquissimis temporibus in Germania a masculis et feminis vnus idemque ritus in iurando videtur fuisse vsurpatus. Gentes vero plures bellicosae eum ritum adhibuere, vt per gladium iurarent. *Ammianus Marcellinus Libr. 17. cap. 12* refert, Quados, eductis mucronibus, quos pro numinibus colunt, iurasse, se permansturos in fide. *) Sed primo *Lex Alamann. Tit. 56. §. 2.* mulieribus iuraturis hunc iurandi modum

a) Plura huc pertinentia tradit *HEUMANNVS* in *Obseruar. de iniuratur. per gladium*, in *Opuscul. p. 708. seqq.*

modum praescripsit: *Si autem ipsa femina dixerit: Maritus meus dedit mihi Morgengaba: computet, quantum volet aut in auro, aut in argento, aut in mancipiis, aut in equo, pecuniam XII. solidos valentem. Tunc liceat illi mulieri iurare per pectus suum, et dicat: Quod maritus mihi dedit in potestate et ego possidere debeo: hoc dicunt Alemanni Nastaïd.* ^{b)} *Per pectus autem iuratur, dum manus pectori imponitur.* ^{c)}

Lex Alam. initio Saec. VI. condita fuisse videtur, cum ex praefatione legis Salicae ^{d)} appareat, Theodoricum, regem Austrasiae, prima stamina huius legis duxisse. Ita enim tradit excitata praefatio: *Theodoricus, Rex Francorum, quum esset Catalaunus, elegit viros sapientes, qui in regno suo legibus antiquis eruditi erant. Ipso autem distante, iussit conscribere legem Francorum, et Alamannorum, et Baiuuariorum, et unicuique genti, quae in eius potestate erat, secundum consuetudinem suam. Addiditque addenda, et improvise et incomposita renouavit, et quae erant secundum consuetudinem paganorum, mutavit secundum legem Christianorum. Et quidquid THEODORICVS Rex propter vetustissimam paganorum consuetudinem emendare non potuit, posthaec CHILDEBERTVS, Rex, inchoavit, sed CHLOTARIVS Rex perfecit.*

Ex his satis perspicuum est, THEODORICVM ea, quae antea moribus paganorum obtinere, mutasse, atque legis praecepta ita, vt cum religione christiana conspirarent, or-

B 3

dinasse

^{b)} De origine huius verbi, et de modo iuramentum, quod Nastaïd dicebatur, praestandi, multa docte disseruit Io. Guil. HOFFMANNVS in *Observat. iur. Germ.* p. 92 s. 99

^{c)} HEINECC. *Elem. iur. Germ. Tom. II. p. 572.* GYNDLINGIANA P. IV. *Diff. II. §. 10. p. 324.*

^{d)} Confer. *proleg. leg. Sal. in edit. Eccardian. p. 3.*

dinasse. Cui quidem consuetudini illustrandae quoque inferuit vetus ius Auftriacum: *) *Auch soll ein jegliche Frau Ir. Morgengab behaben, mit Irem Aydt auf ihren Brüsten, undt soll dew haben nach Landes Gewohnheit, als recht ist, und soll auch vor Gericht nicht schweren; noch kein Aydt thain, dann auf ihren Brüsten mit ihren zweyen Fingern.*

Eandem sollemnitatem in feminis iuraturis desiderat ius Bauaricum: †) *Wirt eine Frawe angesprochen umb ir Morgengab, und di ir gewer erzeugt hat oder erzeugen mag, die soll darnach ir gerechte Hant uf ir prust legen, und ist si eine unckfrawe gewesen, so soll si schwern, daz ir ir Wirt di Morgengab geben hab umb ir hoechsten ere, di ir got ie geben hab, damit hat si ir Morgengab bestaet, als recht ist.*

Quartum exemplum reperitur in ordinatione iudicii aulici Rothwilensis ‡) P. XI. Tit. 10. §. 2. ubi sollemnitates a mulieribus iuraturis observandae traduntur: *Wann dann solches (scil. cum mulier praedium suum vendit, seu hypothecam in eo constituit &c.) beschicht, so soll dann die Fraw solchs verschaffen, verkauffen, vermachen oder verzeihen, oder was sie dann thun will, daß ihr Morgengab berührt thun mit Hand und mit Mund, mit Kopff und mit Brust, und ihres Vogts Hand, gegen dem sie das thun will,*

*) Conf. de LYDEWIG Reliq. Mscript. Tom. IV. §. 37. p. 14 seqq. ubi leguntur: *Einige Oestreichische geschriebene Rechte und Lands-Gewohnheiten, wie solche bey Regierung Herzog Leopolds VII. in Oestreich, Bawenbergischen Stammes, welcher an. MCXCIV. verstorben, üblich gewesen.*

†) Conf. HOFFMANNVS, qui in loc. adduct. ex codice membranaceo hanc iuris Bav. sanctionem descripsit. Sed HEYMANNS ius antiquum Bavarium typis exhibendum curavit. Confer. eius Opuscul. p. 88.

‡) in LÜNINGH Reichs-Arch. Tom. IV. p. 13.

wil, und wann der Hofrichter den Stab darbeut, so soll' er den der Frauen an die linke Brust vorne setzen, und soll die Frau mit ihr linken Hand greiffen zu ihren Haarlocken, oder Zopff des Hauptz an der rechten Seiten, und des Haars ein wenig herfür ziehen, und mit der Hand den Stab, und die linke Brust vorne begreifen, und solches thum in vorgeschriebener Weise.

Sed quaesitio nunc oritur, quanam ratio maiores nostros impulerit, ut mulieres iuraturas pectori imponere manum iusserint? Origo huius ritus, si Gundlingium in *loc.* antea adducto sequeris, repetenda esse videtur ab ornamentis, quae mulieres olim collo pendula secum ferre solebant, et quae *Phylacteria* ^{h)} seu *μικρά ευαγγέλια* ⁱ⁾ dicebantur. His ornamentis, cum pro rebus sacris haberentur, mulieres iuraturae manum dextram imposuerunt. ^{h)} Hinc non sententiam HOFFMANNI probo, qui *Observ. iur. Germ. p. 97.* contendit, omnem illam pectoris tactionem non aliunde quam ex gestibus affectu vehementiore expressis deriuandam esse. Si quis hanc causam sequi vellet, non intelligitur, cur non masculi eodem ritu iusiurandum praestiterint. Quis vero sibi persuadeat, feminis ideo, quod per pectus iurent, maiorem fidem esse habendam? SETSERVS in *Tractat. de iurament. Libr. I. cap. 15, 19.* eo procedit, ut statuere haud erubescat, mulieres iuraturas digitos pectori sinistro applicantes ideo manum non tollere, ut significetur subiectio, qua viris sunt obstrictae.

Veri-

h) CHRYSOSTOMVS in *Homil. LXXIII. in Matth.* dicit: *Φυλακτήρια ἐκάλω ὡς πολλὰ: νῦν τῶν γυναικῶν εὐαγγέλια τῶν πραιτέρων ἐξορτώσι ἔχειαι.*

i) confer. Io. Caspar. SVICERVS in *Thest. eccles. Amstelod. 1682* sub voce *εὐαγγέλιον* Tom. I. p. 127. et Isidorus Pelusiotus Ep. CL. Lib. II: *Scias, phylacteria exiguos fuisse libellos, qui legem continebant, quos Iudaeorum magistri ferebant, quemadmodum nunc uxores parua euangelia (ὡς περὶ νῦν αἱ γυναῖκες τὰ εὐαγγέλια μικρά) Mos μικρά εὐαγγέλια ferendi eandem fere tenet aetatem, quam ipsa Christianorum religio.* Fronto Ducaeus, Burdegalenis, in *notis ad Chrysostom. Homil. ad popul. Sc.* p. 49. in Tom. I. Edit. Paris 1636. dicit: *legimus in actis S. Caeciliae solitam eam Christi euangelium gestare in pectore, idemque ex actis S. Andreae constar, iam a temporibus Apostolorum usurpatum fuisse.*

A) HEINECC. *Elem. iur. Germ. Tom. II. p. 572. Gundlingiana P. IV. Diss. II. §. 8. seqq.*

Verisimile tamen non est, mulieres, cum tactis reliquiis sanctorum adhuc iurarent, manum pectori sinistro non admouisse. Testis est *Agnes Comes ab Habsburg*,^{l)} quae filiam *Rudolpho, Comiti de Sulz*, uxorem promittens his verbis usa est: *Ich Agnes von Habsburg hab auch darumb einem gelerten Eid liplich zu Gott und denen Heyligen geschworen mit aufgehebtien Fingern und mit gelerten Worten.*

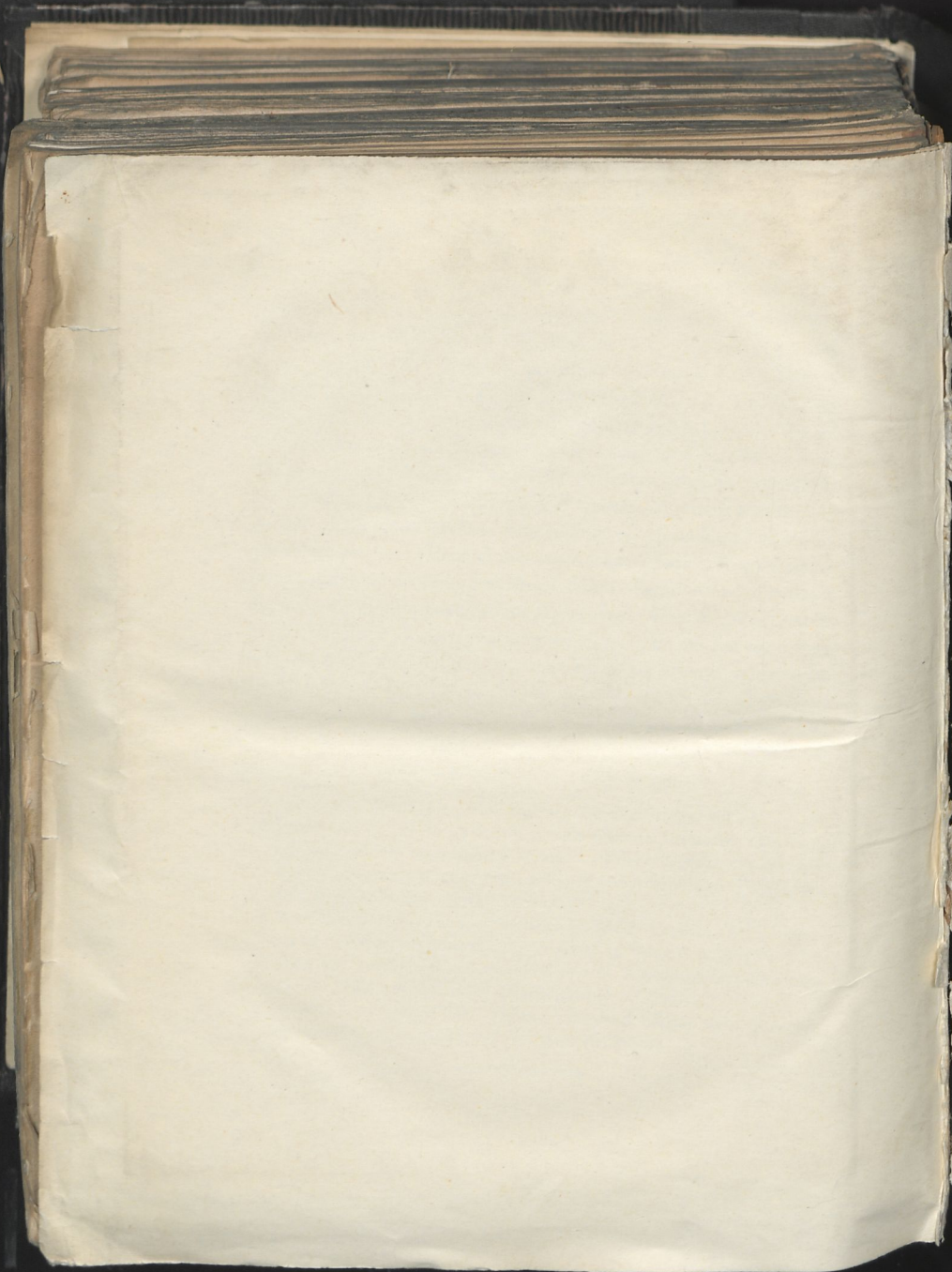
Ceterum silentio haud omitendum, non solum feminas, sed et clericos, ut iam obseruauit HEINECCIUS in *Element. iur German. Libr. III. Tit. 6. §. 260.* moribus Germanicis passim ita iurare, ut digitos manus dextrae sinistro pectori imponant. Hanc certe sollemnitatem praescribit *curia Bulla cap. 2. Electoribus ecclesiasticis.* LVDEWIGVS in *Commentar. ad h. l. Tom I. p. 329.* rationem in eo ponit, quod clerici sacrum verbum in pectore gerant. Ex his vero sequitur, ut non spernenda sit opinio HOMMELII,^{m)} qui putat, clericos et feminas olim ideo per pectus iurasse, quod usus armorum iisdem non fuerit permissus, nec ideo more prisco per gladium iusiurandum praestare potuerint.

Sed plura asferre vetat temporis breuitas. Ego vero lectoribus humanissimis optima quaeuis apprecor.

l) Conf. de SENKENBERG *Select. iur. et histor. Tom. II. p. 697.*

m) in *Progr. de iur. canon. ex German. legib. et feodal. explicando, quod Lips. 1755. prodiit, p. 15. seqq.*

ULB Halle
001 558 609

3

700A

LXXXVI.

36
84

1795 11

DE
RITV IVRANDI MANV SVBLATA VEL
PECTORI IMPOSITA.

DISSERTATIO
QVAM
PRAESIDE
D. GEORGIO STEPHANO
WIESANDIO

SERENISSIMO PRINCIPI ELECTORI SAXONIAE A CONSILIIIS
SVMMI PROVOCATIONVM SENATVS DECRETALIVM PRO-
FESSORE PVBLICO FACVLTATISIVRIDICAE ORDINARIO CONSTI-
STORII ECCLESIASTICI DIRECTORE CVRIAE PROVINCIALIS
ET SCABINATVS ASSESSORE

DIE XXIX. OCTOBR. A. R. S. MDCCCLXXXV.

H. L. Q. C.

PVBLICE DEFENDET

AVCTOR

FRIDERICVS GVILIELMVS HERMANNVS

DRESDENSIS.

VITEBERGAE,
LITTERIS ADAMI CHRISTIANI CHARISII.

